

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка
НН інститут педагогіки і психології
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально-
наукового Інституту
педагогіки і психології
проф. С.М. Кондратюк
«28» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОСЕКСУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність

053 "Психологія"

освітня-програма **Психологія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН Інституту педагогіки і психології
«28»серпня 2020 р

Голова к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Розробники:

1. Дворніченко Лариса Леонідівна, к. філос. н, доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від « 27 » серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С.Б. д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	(Вказати освітній ступінь) бакалавр	вибіркова	
		Рік підготовки:	
2-й		2-й	
Семестр			
4 -й		4-й	
Лекції			
16 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
12 год.		6 год.	
Лабораторні			
0 год.		0 год.	
Самостійна робота			
90 год.		108 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин - 120			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Кожен практикуючий психолог в своїй професійній діяльності стикається з різними проявами сексуальної поведінки та виконання статевих ролей. Проблема розвитку інтимних стосунків, кохання, створення щасливого подружнього життя, статевого виховання дітей – це питання які є актуальними не тільки в житті кожної особистості, але й розповсюдженими запитам в психологічній консультації.

Мета даного курсу розкрити можливості роботи психолога консультанта з віковими особливостями становлення сексуальності, з статевою просвітою та вихованням, з питаннями пов'язаними з нормою та патологією психосексуального розвитку.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психосексуальний розвиток особистості» ґрунтується на теоретичних передумовах таких дисциплін як «Вікова психологія», «Диференційна психологія», «Психологія спілкування», «Соціальна психологія з практикумом», «Психологія сім'ї», тощо.

3. Результати навчання за дисципліною

Здатність вирішувати складні завдання у проблемному полі зазначених галузей професійної діяльності забезпечується наступними результатами навчання. Студенти – майбутні психологи зможуть:

РН1. Знати особливості динаміки психосексуального розвитку;

РН2. Розуміти варіації статевої ідентичності: норма і патологія.

РН3. Володіти сучасними формами інтерв'ювання з питань сексуальної поведінки;

РН4. Розуміти основні принципи, напрямки та вікові особливості статевого виховання.

РН5. Обирати і застосувати надійні та екологічні технології роботи з проблем пов'язаних з нормами психосексуального розвитку;

РН6. Розповідати дітям різних вікових категорій про небезпеки, щодо сексуального насильства.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	«Відмінно». Теоретичне підґрунтя курсу засвоєно повністю, необхідні практичні навички практичної роботи

	сформовані на високому рівні, всі навчальні завдання, що передбачені програмою виконані, сумарна якість їх виконання оцінена числом балів від 90 до 100.
В	«Дуже добре» – навчальна діяльність високої якості та відповідає всім основним вимогам, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, необхідні практичні навички діяльності психолога в основному сформовані, всі передбачені програмою навчання навчальні теоретичні та практичні завдання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, тобто від 82 до 89 балів.
С	«Добре» – навчальна діяльність якісна та відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно повністю, практичні навички сформовані недостатньо, всі передбачені програмою навчання навчальні теоретичні завдання виконані повністю, якість виконання жодного з них оцінено не нижче середнього балу, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки, є складності у виконання практичних завдань. Сумарна якість виконання оцінена від 74 до 81 балів.
Д	«Задовільно» – навчальна діяльність якісна та відповідає основним вимогам, теоретичне підґрунтя курсу освоєно частково, але пробіли не носять істотного характеру, необхідні практичні навички професійної діяльності в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі види завдань виконані з помилками. Сумарна оцінка за виконання завдань – 64 -73 бали.
Е	«Посередньо» – навчальна діяльність слабка та не відповідає більшості вимог, теоретичний зміст курсу освоєно частково, більшість необхідних навиків не сформовано, багато навчальних завдань, що передбачені програмою навчання, не виконані, або сумарна якість виконання оцінена числом балів, близьким до мінімального – 60 – 63 бали.
Ф	«Незадовільно» (з можливістю перездачі) – теоретичний зміст курсу освоєно частково, наявні суттєві пробіли, необхідні навички практичної роботи не сформовані, більшість передбачених програмою навчання

	навчальних завдань не виконано, або якість їх виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості оволодіння навчальною дисципліною.
FX	«Незадовільно» (без можливості перездачі) – навчальна діяльність не відповідає вимогам, теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, навчальні завдання не виконані чи містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не виконана, магістрант не володіє навичками професійної діяльності.

5. Розподіл балів

Поточний контроль						Разом	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3			
T1.1	T1.2	T2.1	T 2.2	T 3.1	T 3.2		
Поточний контроль						60	100
5	5	10	20	5	15		
Контроль самостійної роботи						40	
5	5	10	5	5	10		

T 1.1, T 1.2 ... T 2.4 – теми розділів

6. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Засоби діагностики результатів навчання

Для оцінки результатів навчання в курсі використовуються: залік.

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу, затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А. С. Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015 р.).

Для поточного контролю використовуються поточне оцінювання, опитування та виступи на семінарських заняттях, виконання експрес-тестів. Результати самостійної роботи контролюються з використанням технології дистанційного навчання та презентації проектів.

Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ВСТУП ДО ДИСЦИПЛІНИ.

Тема 1. Психосексуальний розвиток особистості, як міждисциплінарна галузь знань. Історія питання.

Психосексуальний розвиток особистості як складова частина психології та сексології. Основні поняття та терміни.

Доісторичний період розвитку цієї галузі знань. Традиції промискуїтета у первісних народів. Статеві табу: екзогамія і ендогамія. Матріархат. Естетичні ідеали первісності. Полігінія. Цнотливість. Первісна проституція. Варварські звичаї. Період спостережень та донаукових досліджень. Культ Афродіти та Деметри. Фалічні культу. Законодавство Солона про проституцію. Гомосексуалізм у Римській імперії. Нова ідеологія. Середні віка. Інквізиція. Ренесанс. Маслинічні карнавали. Причини повернення до моралі. Ідеї Реформації. Період досексологічних знань. Розвиток медицини. Внесок художньої та автобіографічної літератури. Сексуальність та національний характер.

Тема 2. Теоретичні підходи до дослідження людської сексуальності.

Наукові погляди Р. фон Крафт - Ебінга, М. Хіршфельда, І. Блоха, А. Мореля, Г. Елліса. Створення перших сексологічних наукових журналів. Створення інституту сексології в Німеччині.

Концепція психосексуального розвитку З.Фрейда. Стадії розвитку: оральна, анальна, фалічна, латентна, генітальна. Типи характеру в психоаналітичній теорії розвитку особистості.

Дослідницька діяльність А.Кінзі. Соціологічні опроси. "Сексуальне життя чоловіка" (1948р.) та "Сексуальне життя жінки" (1952р.) Значення робіт А.Кінзі для сучасної сексології.

Медична сексологія Гане Гізу, У.Мастера та Д.Джон. Створення сексологічних інститутів. Основні напрямки їх діяльності.

Сексологічні дослідження у 70-80 рр. ХХ століття. Дослідження дитячої та підліткової сексуальності. Дослідження сексуальності на межі століть.

Методи сексологічних досліджень: опитування, клінічні дослідження, спостереження експериментальні дослідження. Етичні проблеми сексологічних досліджень.

Розділ 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПСИХОСЕКСУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.

Тема 3. Психосексуальний розвиток особистості, його етапи.

Основні етапи формування сексуальності: парапубертатний, препубертатний, пубертатний, перехідний період сексуальності, період зрілої сексуальності, інволюційний період. Кризові моменти в формуванні сексуальності.

Основні етапи формування психосексуального розвитку: становлення статевої самосвідомості, статоворольової поведінки та психосексуальних орієнтацій. Специфічні сексологічні прояви основних періодів вікової динаміки статевої сфери.

Стадії розвитку лібідо: понятійна, платонічна (романтична), еротична, сексуальна. Характерні особливості статевого чоловічого потягу. Структура жіночого статевого потягу. Вікова динаміка формування психосексуального розвитку.

Тема 4. Девіації психосексуального розвитку.

Порушення статевої самосвідомості: транссексуалізм, причини виникнення, терапія. Порушення статоворольової поведінки: трансформація статевої ролі, гіперрольова поведінка у чоловіків та жінок.

Порушення сексуальної орієнтації за об'єктом потягу: нарцисізм, ексгібіціонізм, скопофілія, фетишизм, зоофілія. Порушення сексуальної орієнтації за віком об'єкта потягу: педофілія, ефебофілія, геронтофілія. Порушення сексуальної орієнтації за статтю об'єкта потягу - гомосексуалізм.

Гомосексуалізм: міфи і реальність. Основні теоретичні підходи до визначення причин гомосексуального потягу. Відмінності між чоловічим та жіночим гомосексуалізмом. Проблеми людей нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Розділ 3. МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ.

Тема 5. Сексуальне насильство.

Насильство, його види. Домашнє насильство: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне. Зґвалтування: причини та наслідки. Жертви зґвалтування. Синдром жертви зґвалтування. Фактори психічної травми, що пов'язані зі зґвалтуванням. Зґвалтування, як вияв сексуального насильства. Інцест у родині. Педофілія як психічне збочення та вияв насильства. Консультування жертв зґвалтування: основні стратегії.

Тема 6. Статева просвіта та виховання.

Зміст, принципи та шляхи статевого виховання. Стратегії статевого виховання. Статева диференціація: біосоціальна природа статевих відмінностей. Статеве виховання в дошкільному віці: особливості статевої поведінки, середовище та статево рольовий розвиток. Статеве виховання молодших школярів: соціальна ситуація розвитку, сексуальна поведінка, статеві відмінності. Особливості статевого виховання підлітків. Темпи статевого розвитку. Пубертатна морфологія та образ «Я». Статева самосвідомість, сексуальна поведінка. Особливі ситуації в процесі статевого виховання. «Ефекти» виховних та медичних прийомів. Розбещення. Вагітність у підлітковому віці. Етичні конфлікти.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО ДИСЦИПЛІНИ.												
Тема 1.1. Психосексуальний розвиток особистості, як міждисциплінарна галузь знань. Історія питання.	20	2				18	20					20

Тема 1.2. Теоретичні підходи до дослідження людської сексуальності.	20	2	2			16	20	1	2			17
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПСИХОСЕКСУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.												
Тема 2.1. Психосексуальний розвиток особистості, його етапи.	20	4	4			12	20	1	2			17
Тема 2.2. Девіації психосексуального розвитку.	20	4	2			14	20	1				19
РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СЕКСУАЛЬНОСТІ.												
Тема 3.1. Сексуальне насильство.	20	2	2			16	12		1		2	10
Тема 3.1. Статева просвіта та виховання.	20	2	2		2	14	20	1	1			18
Всього	120	16	12		2	90	120	4	6		2	108

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Психосексуальний розвиток особистості: історія питання.	1	1
2	Теоретичні підходи до дослідження людської сексуальності.	1	1
3	Психосексуальний розвиток особистості, його етапи.	4	1
4	Девіації психосексуального розвитку	2	1
5	Сексуальне насильство.	2	1
6	Статева просвіта та виховання.	2	1
Разом		12	6

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Васильченко Г.С. Сексопатология. Справочник. М.: Медицина. 1990. 576с.
2. Говорун Т., Кікінеджи О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1990. 348с.
3. Келли Гери. Основы современной сексологии. СПб.: Питер, 2000. 890с.
4. Кон И.С. Введение в сексологию. М.: Медицина, 1988. 320с.
5. Качарян Г.С. Современная сексология. К.: Ника-Центр, 2007. 400с.
6. Крукс Р., Баур К. Сексуальность. СПб.: Прайм-Еврознак, 2005. 452с.

Додаткові:

1. Болен Дж. Боги в каждом мужчине. Архитипы управляющие жизнью мужчин. М.: «София», 2006. 304с.
2. Имелинский К. Сексология и сексопатология : Пер с польск. М.: Медицина, 1986. 424с.
3. Каган В.Е. Воспитателю о сексологии. М.: Педагогика, 1990. 255с.
4. Кон И.С. Мальчик – отец мужчины. Москва: Издательство АСТ, 2017. 480с.
5. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Интимность. Москва: Академический Проект; Гаудеамус, 2012. 239 с.
6. Короленко Ц.П., Дмитриева Н.В. Сексуальность в постсовременном мире. Москва: Академический Проект; Культура, 2011. 326 с.
7. Стасенко В.Г., Хуторная М.Л. Введение в сексопсихологию. Воронеж.: НОУ ВПО, 2010. 162с.
8. Хиклинг М. Как беседовать с ребенком о сексе. СПб.: Питер, 1998. 208с.
9. Эстес К. Бегущая с волками. Женский архетип в мифах и сказаниях. К.: «София», 2004. 496с.